

A talajnedvesség mérése és modell alkalmazása

Dr. Rajkai Kálmán
MTA ATK TAKI,
Budapest

Az előadás tartalmi vázlatja

- Miért érdekes a talajnedvesség?
- Talajnedvesség definíciója, mértékegységei;
- Talajnedvesség-mérés módszerei;
- Talajnedvesség adatok értékelése:
esettanulmányok;
- Összegzés

A talajnedvesség-tartalom ismeretében becsülhető

- Talajnedvesség-potenciálja a pF-görbe alapján;
- Növények vízellátása, a talajnedvesség növényi felvehetősége;
- Talajréteg nedvességekészlete (mm víz);
- Öntözés szükségessége és az öntözővíz mennyisége;
- Talajnedvesség-alakulás folyamat-modelljének referenciaértéke.

Talajnedvesség-tartalom és mértékegységei

1./ A talajban lévő víztömeg száraz talajtömeghez viszonyított %-os mennyisége
tömeg % (Mg/Mg). Jele: w

2. / Az egységnyi talajtérfogatban lévő víztérfogat %-os mennyisége
térfogat % (m^3/m^3). Jele: $\theta = w \cdot \rho$

ahol ρ térfogattömeg

Talajnedvesség-tartalom jellemzők:

- Normális eloszlású $\Rightarrow$ véletlen mintavétel;
- Környezeti hatásokra változik;
- Talajra jellemző változásának mértéke és sebessége;
- Talajfolyamatok irányát és intenzitását jellemzi.

Talajnedvesség-tartalom mérése

1. Helyszíni mintavétel $\Rightarrow$ laboratóriumi mérés;
2. Helyszíni mérés; laboratóriumi kalibráció;

Eszközök:

1. Talajfúró, nedvességedény, **szárítószekrény**, mérleg;
2. **Nedvességmérő készülék**; szárítószekrény

Elektromos talajnedvesség-mérés

- Alapja a víz dielektromos állandója: **81**, a száraz talajé pedig **3-8**;
- A nedves talaj permittivitása $K_a > 20$ MHz mérési frekvencián: **44-46**;
- Általánosan elfogadott θ_v és K_a összefüggése; vagy a mérőjel θ_v -től függő megváltozása (FD)

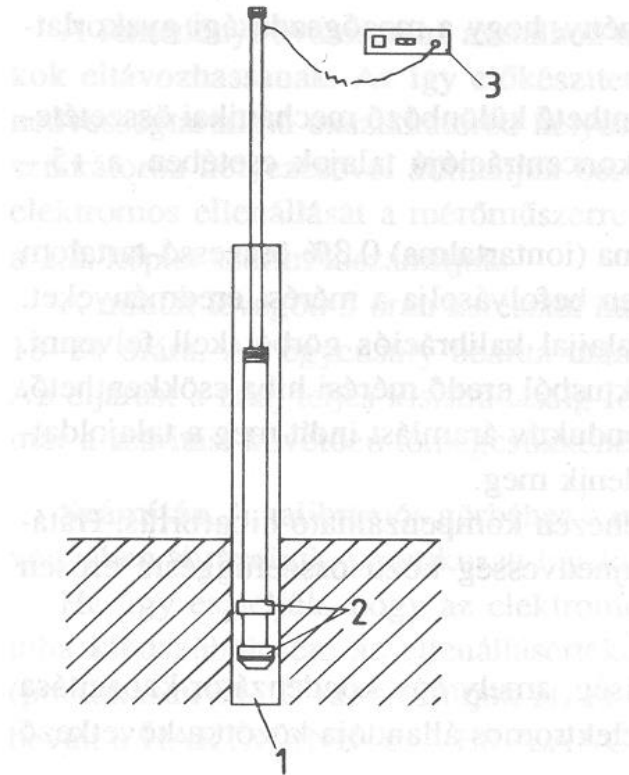
Elektromos talajnedvesség-mérés „hibája”

- Térfogat alapú nedvességtartalmat mér;
- Nem kizárólag a talajnedvességet, hanem a gyökérét és a szerves anyagét is méri;
- Talajhézagok jelentősen csökkentik a mért nedvességtartalmat;
- Talaj duzzadása/zsugorodása jelentősen befolyásolhatja a mért értéket.

A BR-150 típusú FD-szonda

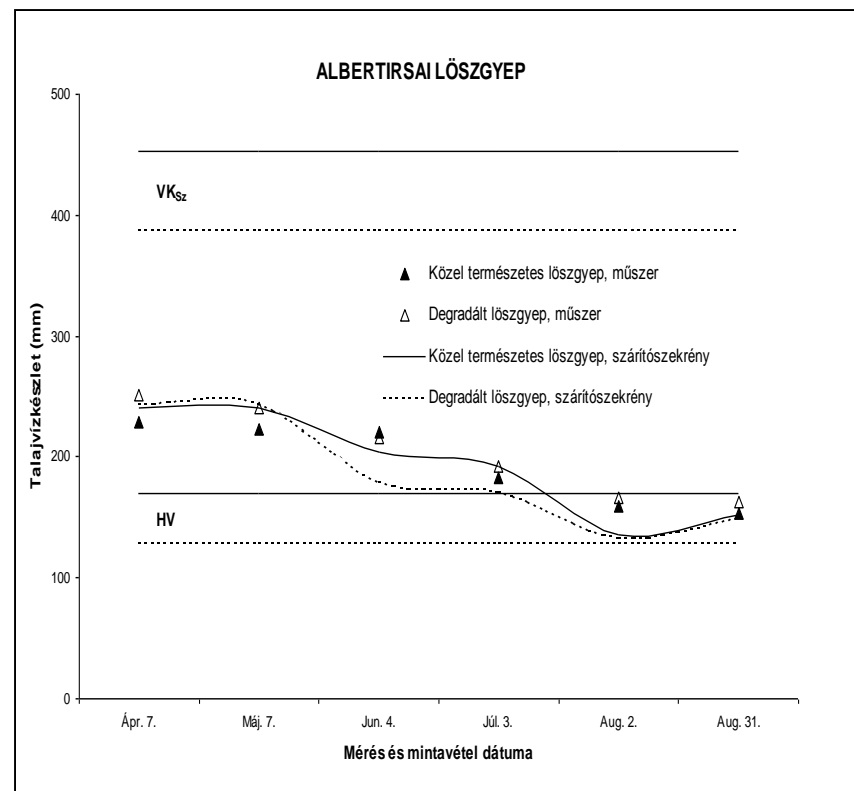
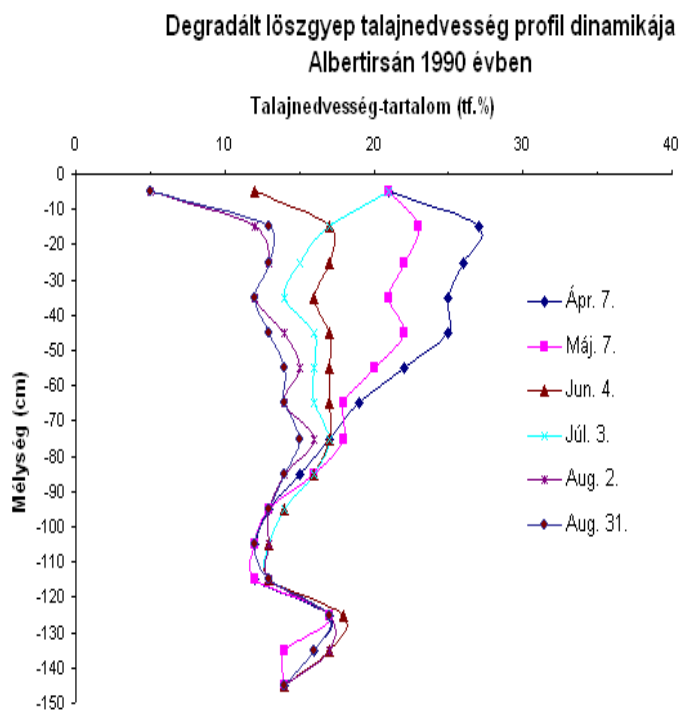
MTA TAKI fejlesztés (1986)

1. Talajba helyezett, 4 cm külső átmérőjű, alulról zárt műanyag 'béléscső'
2. 15 cm távolságban a mérő elektródák
3. Nedvességérték digitális kijelzője

Andrén O., K. Rajkai and T. Kätterer (1991): A non-destructive technique for studies of root distribution in relation to soil moisture. *Agriculture Ecosystems & Environment*, 34, 269-278.

Talajnedvesség-profil idősor és a talajvízkészlet alakulása

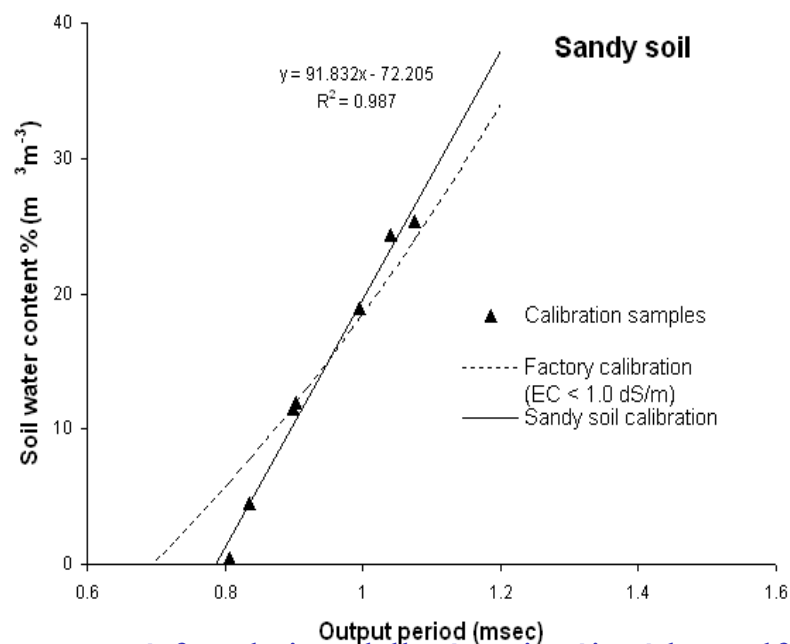
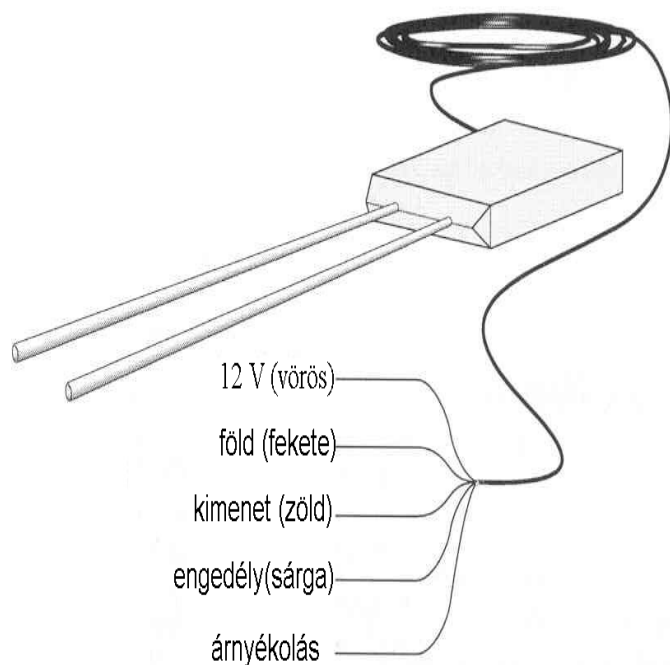

Talajszelvényben mért nedvességtartalom-értékekből a talajszelvény vízkészlete számítható

Elektromos talajnedvesség-mérő

Típus:CS-615

Kalibrációs függvény

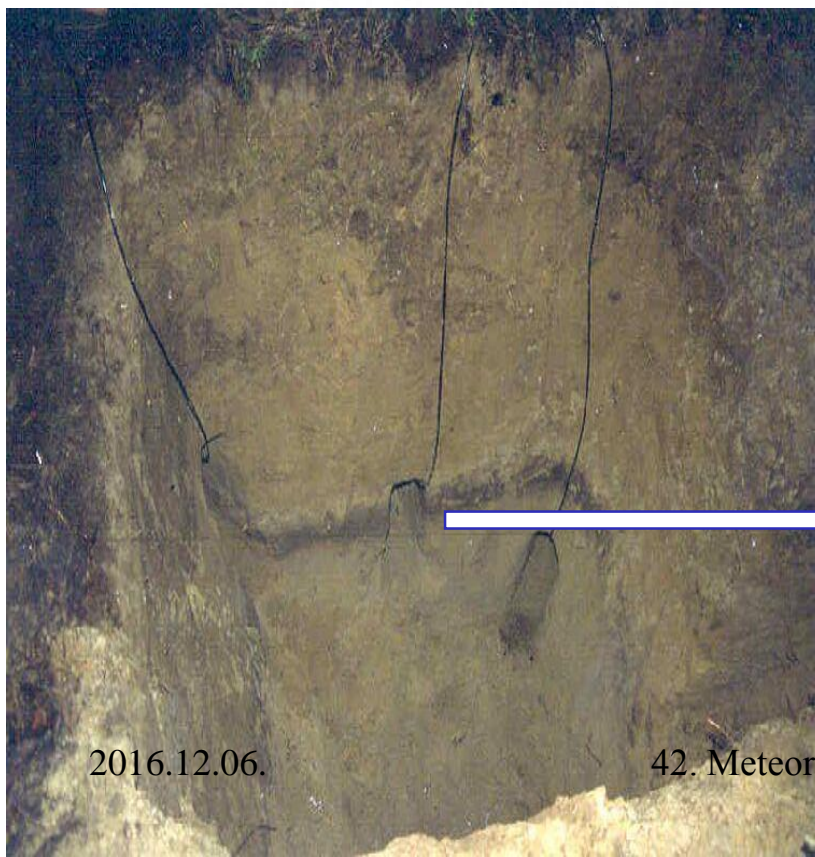
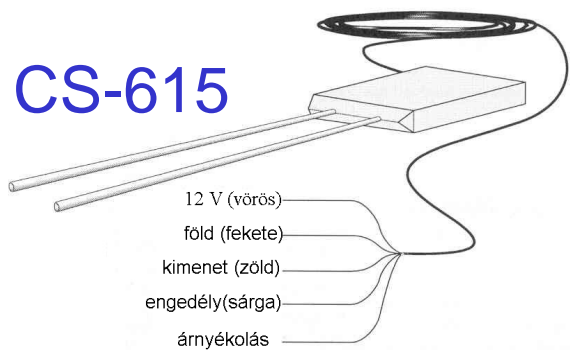
Gácsi Zs. 2000. Talajvízszint észlelés, mint hagyományos, s a vízforgalmi modellezés, mint új módszer alföldi erdeink vízháztartásának vizsgálatában. PhD értekezés, NyME. 128 oldal.

2016.12.06.

42. Meteorológiai Tudományos
Napok

A talajnedvesség-tartalom mérése

Elhelyezés

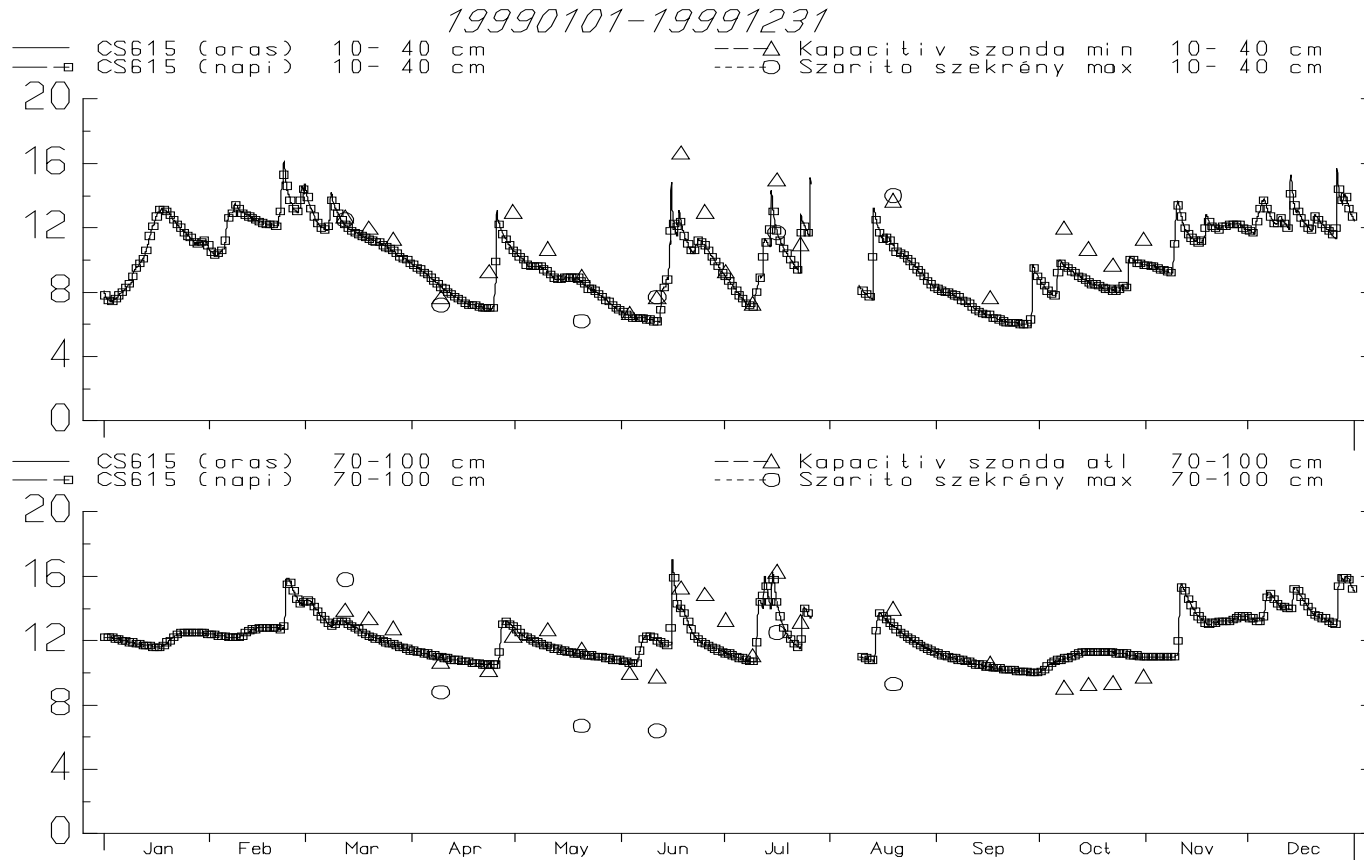

2016.12.06.

42. Meteorológiai Tudományos
Napok

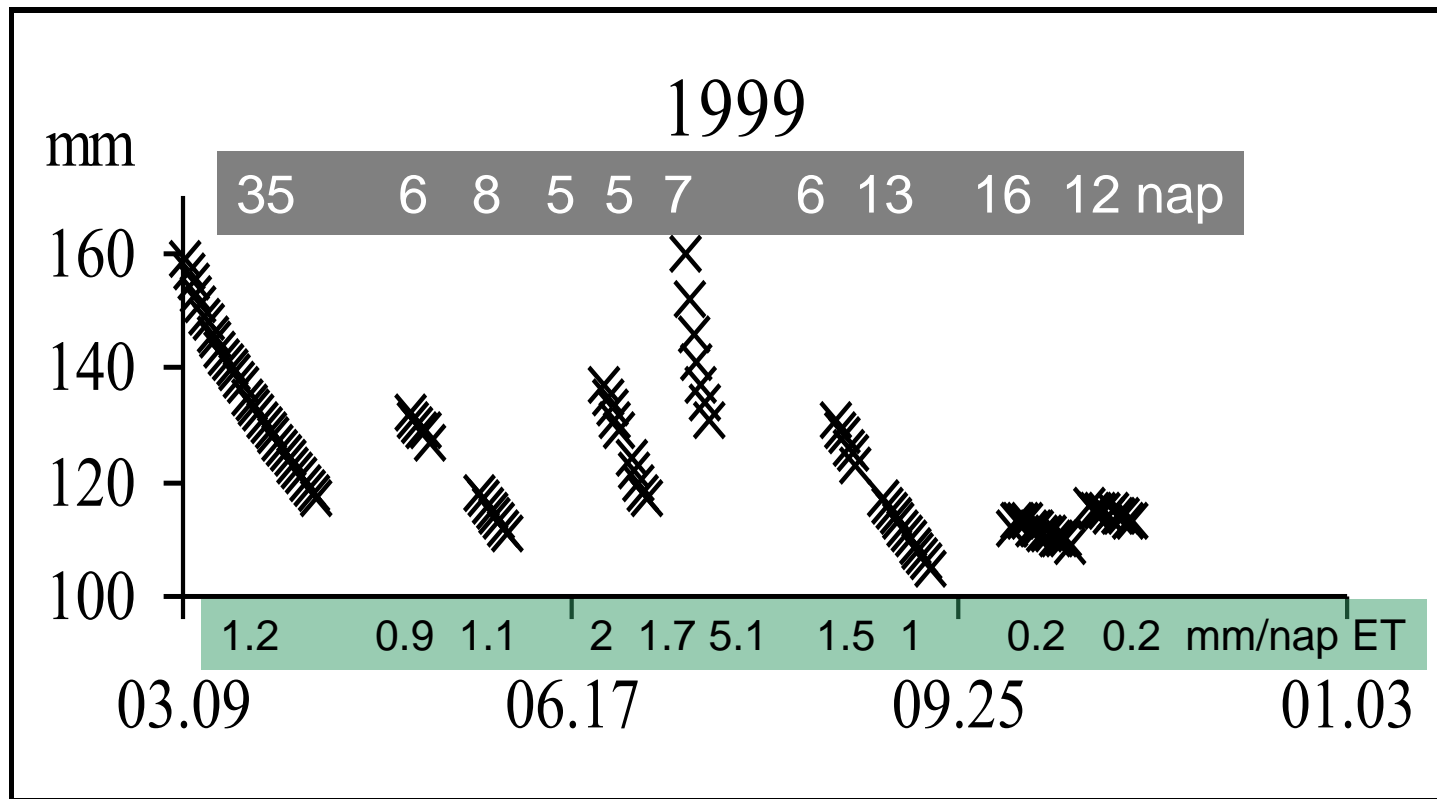

Homoktalaj nedvességtartalom időszora erdei fenyves alatt, Bugac, 1999.

A talajvízkészlet csapadékmentes időszakokban mért változása és a változásból számított ET

Erdei fenyves, Bugac

$ET = \Delta W \approx 1.55 \text{ mm/nap, kb. } 310\text{-}350 \text{ mm}/1999. \text{ év}$

Kocsánytalan tölgyes eltérő aljnövényzetű termőhelyeinek vízforgalmi jellemzői

- Völgyfő; 90 éves elegyetlen Ktt ,450-600 m.
- Alapkőzet: 30° dőlésszögű agyagpala, mészkő beágyazódással.
- Talaj: erodált agyagbemosódásos barna erdőtalaj.
- Nedves (V2) és száraz (V4) aljnövényzeti típusú termőhelyek a növényfajok nedvesség és hőmérsékleti igénye alapján elkülönítve.

Standovár T. and K. Rajkai 1994. Herbs as soil moisture indicators within a Sessile Oak stand. Abstracta Botanica 18. 71-78.

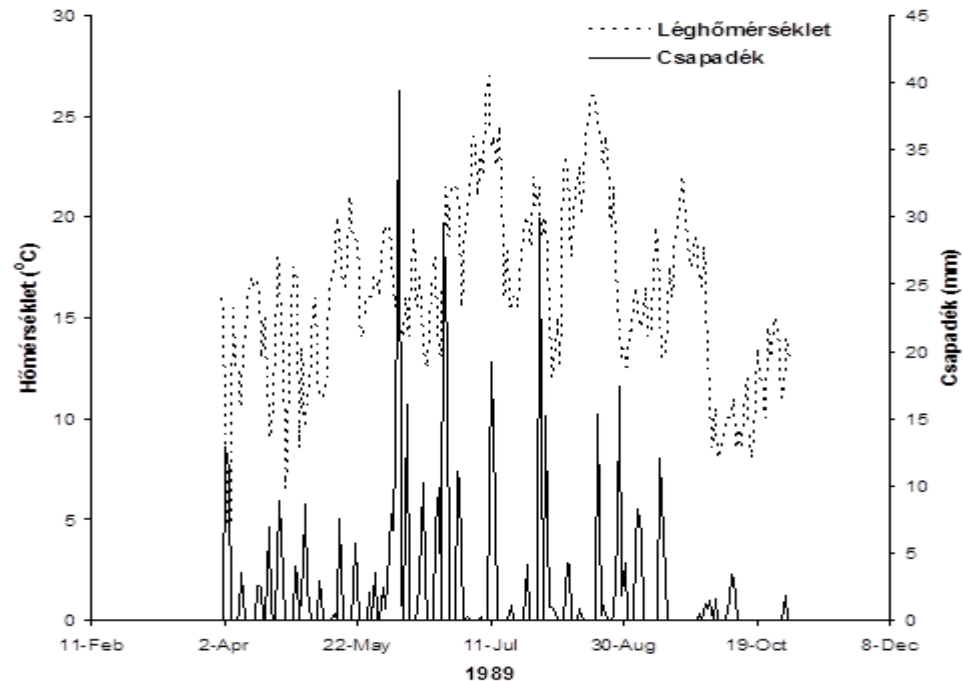
Aljnövényzetileg különböző talajfoltok mért és származtatott talajjellemzői

Talaj réteg cm	Vízvezető kéesség $\text{cm}\cdot\text{nap}^{-1}$		van Genuchten-függvény paraméterek			
	K_{sm}	K_s	θ_s	θ_r	α	n
	V2 termőhely					
0-40	54	12	75.9	0.0	3.395	1.19
40-70	290	43	48.5	0.22	0.007	1.52
	V4 termőhely					
0-10	605	82	53.3	0.1	0.0004	1.31
10-40	375	98	48.5	0.22	0.007	1.52

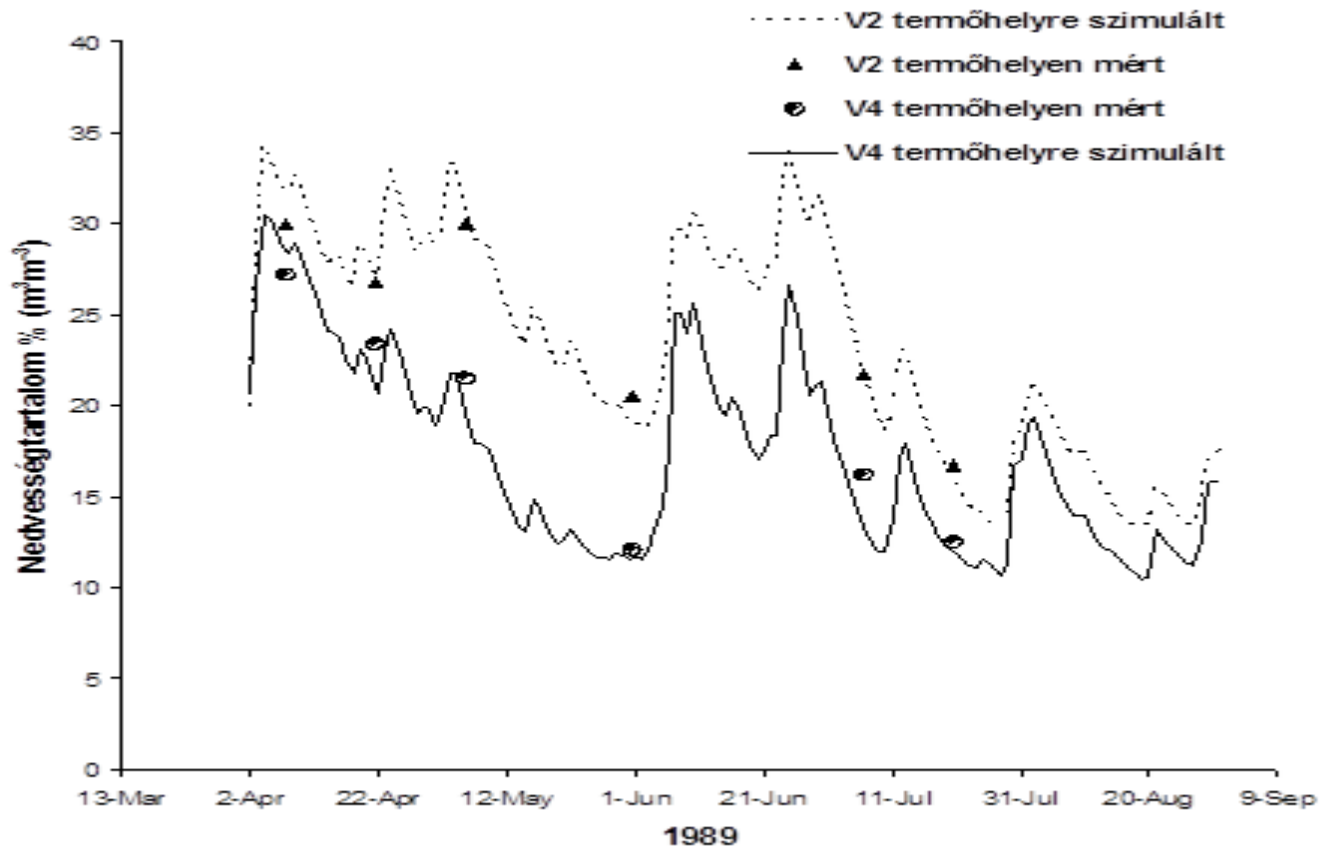

Meteorológiai jellemzők

- Léghőmérséklet OMSz állomás, Eger (14 km)
- Csapadék Erdészeti állomás, Mákszem (1 km)

V2 és V4 termőhely mért és modellezett talajnedvesség értékei

V2 és V4 termőhely modellezett erdőklíma és talajtakarás értékei

Klíma és talaj paraméter	V2 termőhely	V4 termőhely
	Nov.1.-Ápr.1.	Nov.1.-Ápr.1.
Árnyékolás	0.6	0.4
Légnedvesség	60	50
Talajtakarás	0.1	0.3
	Ápr.1.-Máj.10.	Ápr.1.-Máj.20.
Árnyékolás	0.8	0.6
Légnedvesség	80	60
Talajtakarás	0.2	0.6
	Máj.11.-Jún.1.	Máj.21.-Okt.31.
Árnyékolás	0.9	0.6
Légnedvesség	85	60
Talajtakarás	0.7	0.6

Rajkai K. és Standovár T. 2006. Mért és becsült vízforgalmi jellemzők kocsánytalan tölgyes eltérő aljnövényzetű termőhelyein. pp. 139-150. in Kalapos T. (szerk.) Jelez a flóra és a vegetáció. A 80 éves Simon Tibort köszöntjük. Scientia, Budapest.

2016.12.06.

42. Meteorológiai Tudományos
Napok

Talajnedvesség-tartalom alakulása bükkerdei lékekben

Gálhidy László, Mihók Barbara, Hagyó Andrea
Rajkai Kálmán és Standovár Tibor

2016.12.06.

42. Meteorológiai Tudományos
Napok

Mérőhelyek

Királyrét, 86 éves kezelt bükkös   *Magasság:* 540-610 m.
Talaj: andezit málladékon erősen erodált ranker és agyagbemosódásos barna erőtalaj.
Átlagos talajmélység: 20 – 40 cm

Feladat

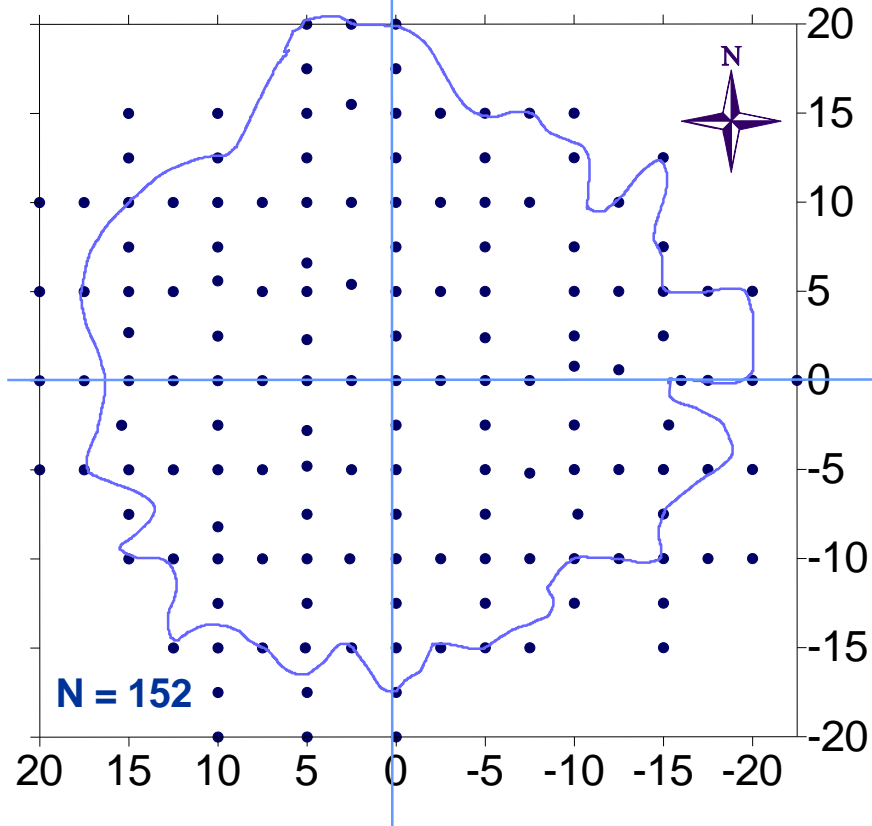
A bükkerdő talajának és az erdőben nyitott lécek talajnedvesség-tartalom dinamikájának megállapítása.

Nedvességmérés a nagy és a kis lékben

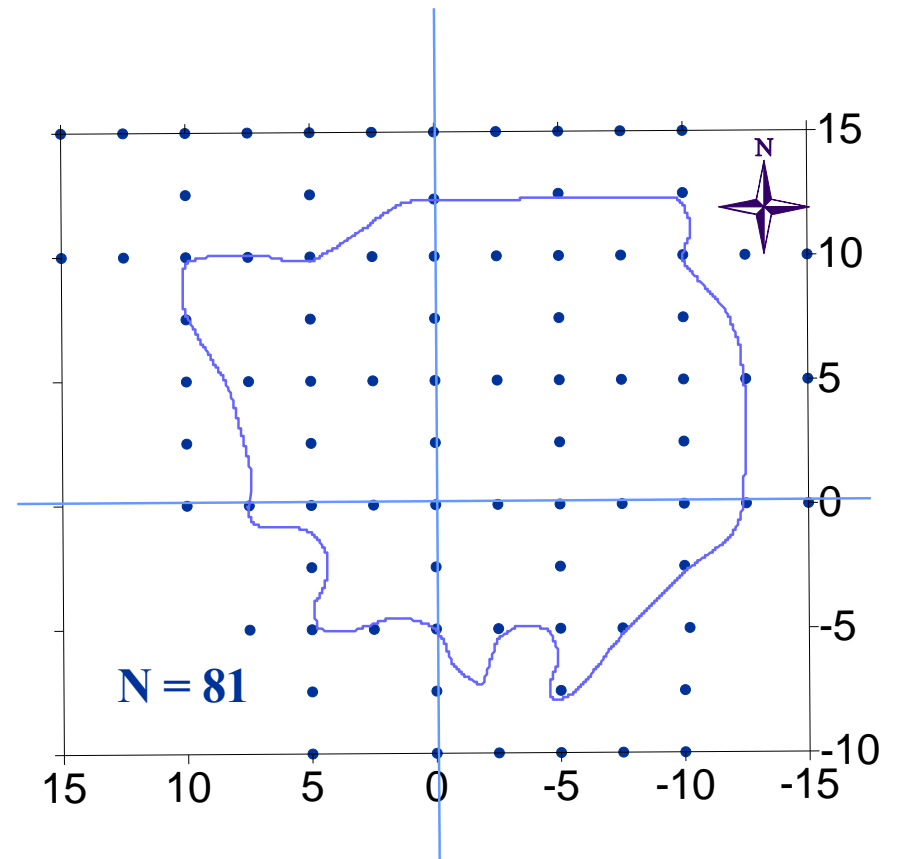
Nagy lék

Átmérő: 32-40m

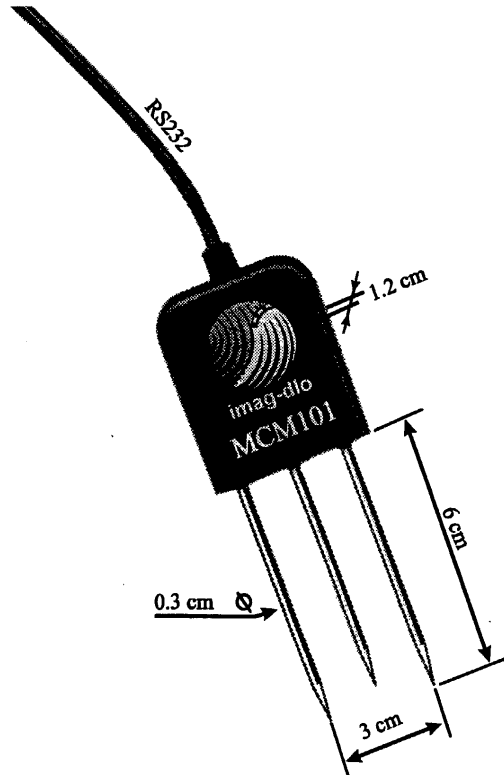
Kis lék

Átmérő: 20m

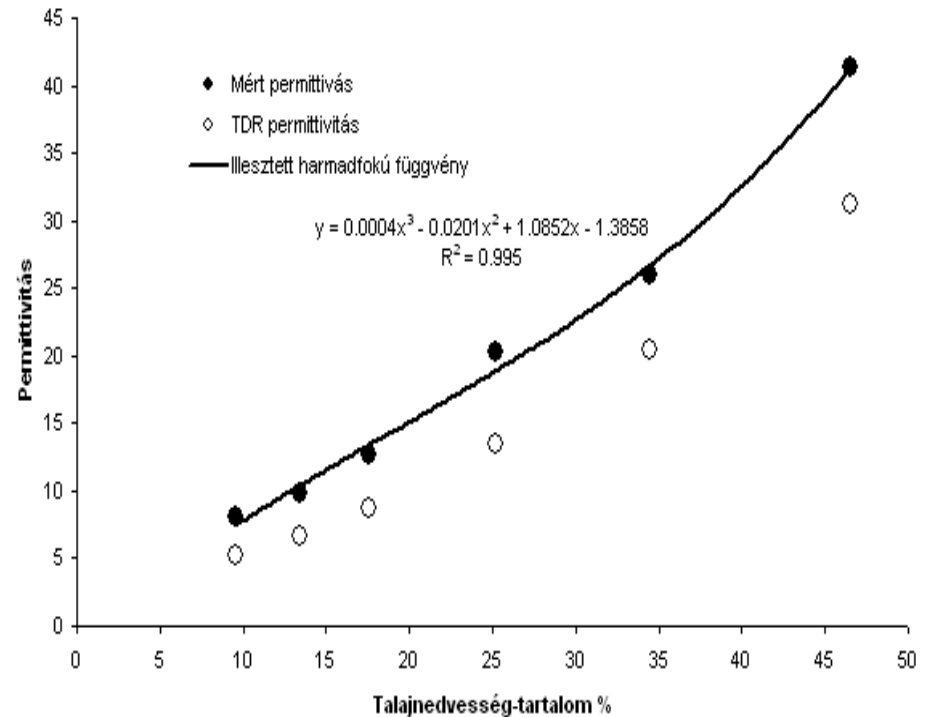

A talajnedvesség-mérő

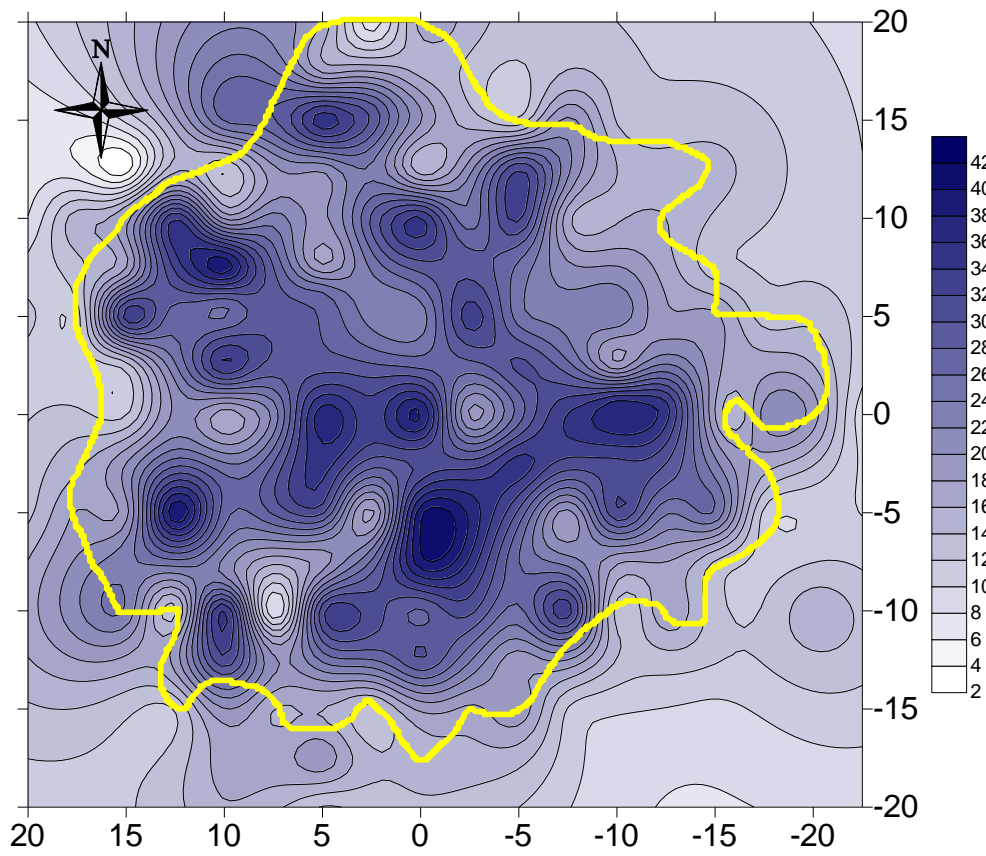
Típus: MCM102

Kalibrációs függvény

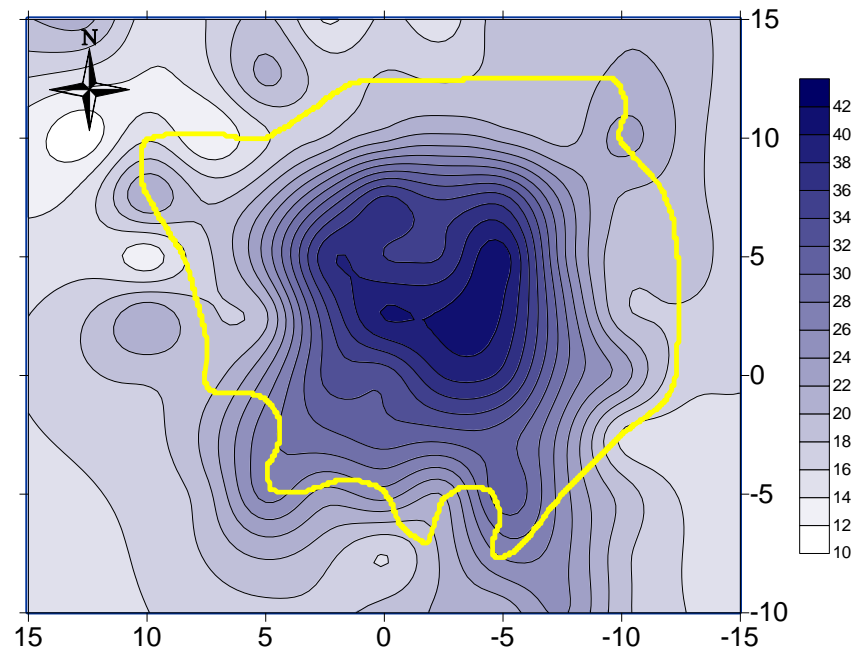

Gálhidy, L., Mihók, B., Hagyo, A., Rajkai, K., and Standovár, T. 2006. Effects of gap size and associated changes in light and soil moisture on the understorey vegetation of a temperate deciduous forest. *Plant Ecology*. 183. (1), 133-145.

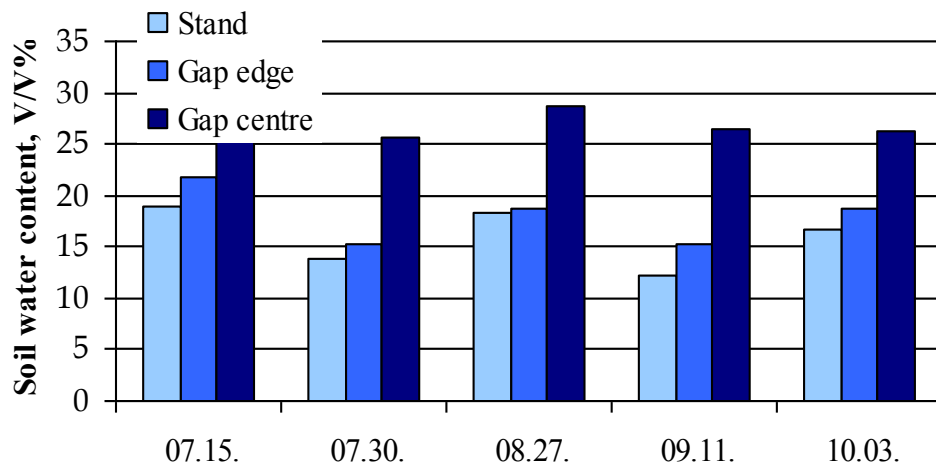
Talajnedvesség mintázat a lékekben. 2002. Július 30. és 31.

42. Meteorológiai Tudományos
Napok

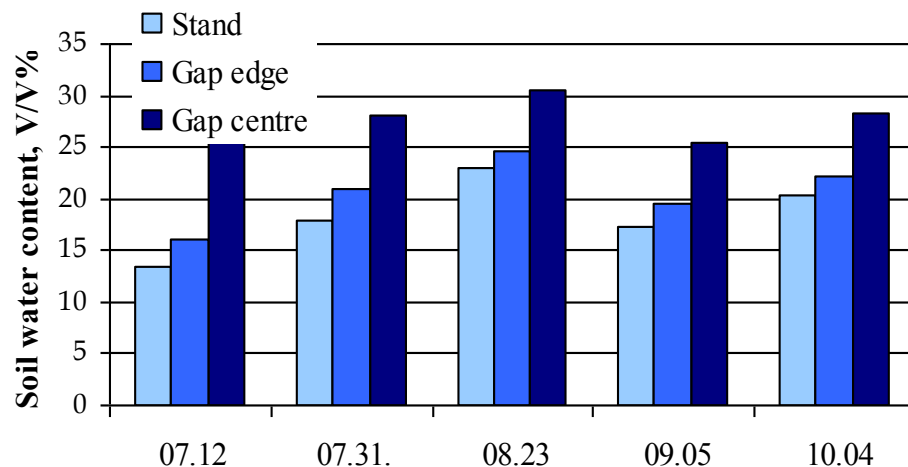

Nagy lék, Királyrét

**Talajnedvesség dinamika
2002-ben a királyréti
bükkösben és lékeiben.**

Kis lék, Királyrét

Hagyó A. és Rajkai K. 2004. A talajnedvesség-tartalom alakulása egy bükkös erdőben és a benne kialakított lékekben. *Agrokémia és Talajtan*. 53. 17-34.

A talajnedvesség évszakos változása bükkerdőben és bükkerdei lékekben

- A lékekben talaj a nedvesebb, mint az erdő alatt;
- A lék és az erdő határán átmeneti talajnedvességű zóna alakul ki;
- A lékekben a talajnedvesség-tartalom átlagértéke, és a szórása is jelentősen nagyobb az erdő alatt mértnél.

**Köszönöm megtisztelő
figyelmüket!**